

Vermitteln – Übersetzen – Begegnen: Transferphänomene im europäischen Mittelalter und in der Frühen Neuzeit. Interdisziplinäre Annäherungen, ur. Balázs J. Nemes / Achim Rabus, *Nova mediaevalia*; Bd. 8, Göttingen : V & R Unipress, 2011, 278.

Naslovljeni zbornik radova sadrži tekstove historičara okupljenih u kolegiju "Lern- und Lebensräume: Hof – Kloster – Universität. Komparatistische Mediävistik 500 – 1600" koji je sebi za cilj postavio dijahronično istraživanje prostora i vremena formiranog u ozračju evropskog srednjovjekovlja. Teme od krucijalnog značaja proistekle iz ovako postavljenog interdisciplinarnog pristupa ogledaju se u metodološkoj analizi redefiniranja poznatih naučnih stajališta. Nastojeći da razmatranjem "dva lica istog predmeta" detaljnije proniknu u složene fenomene iz oblasti evropske medijevistike, autori su ponudili rješenja proizašla iz komparativnog pristupa. Ovako skicirana metodološka pozadina objašnjava tematsku širinu i raznolikost pristupa sadržanih u ovom Zborniku.

Osobita duhovna klima srednjovjekovnog Zapada u srži je interesa autorice Johanne Kershaw. Njen rad, s naslovom »*Der Vater anplicket dich also in der glas miner sei*«: *John and the transfer of mystic union in the Puchlein des lebens und der Offenbarung swester Elsbethen von Oye of Elsbeth von Oy* (19-31) temelji se na jedinstvenom srednjovjekovnom izvoru koji nudi djelimičan uvid u žensku mističnu religioznu praksu. Elsbeth von Oye je, prema spisma narativnog karaktera, živjela u prvoj polo-

vini 14. stoljeća u samostanu Oetenbach u Zürichu i savremenica je velikog katoličkog mistika Meistera Eckharta. Njena se otokrovenja mogu usporediti sa Eckhartovim duhovnim poniranjima. Stapanje duše s Božanskim počelom je zajednička crta, ne samo Eckhartovom izlaganju, nego i učenu islamskih i hinduističkih pobožnjaka toga doba.

Ueli Zahnd u radu *Zwischen Verteidigung, Vermittlung und Adaptation. Sentenzenkommentare des späten Mittelalters und die Frage nach der Wirksamkeit der Sakramente* (33-86) analizira kasnosrednjovjekovne komentare na najpoznatije djelo skolastičkog filozofa i teologa Petra Lombardskog (oko 1100. – oko 1160) *Četiri knjige izreka* u kojem je sistematizirano teološko učenje do njegovog doba sa obilnim citatima iz *Svetog pisma*. Autor je posebnu pažnju posvetio dijelu u kojem Lombardski raspravlja o načinu djelovanja sakramenta. Iz razloga što je ovo djelo bilo jedan od najvažnijih teoloških priručnika i time bilo veoma rasprostranjeno, poslužilo je autoru da putem savremenih *Komentara* istraži utjecaje pojedinih teoloških centara jedne na druge. Do izražaja dolazi razmjena utjecaja koju je najprije vršio Pariz početkom 14. stoljeća sa svojim konzervativnim stilizmom, a potom povratni, sredinom sto-

ljeća, od strane Oxforda na kontinentalnu Evropu.

Od posebne važnosti je rad Manuela Lorenza, *Bogomilen, Katharer und bosnische "Christen". Der Transfer dualistischer Häre-sien zwischen Orient und Okzident (11.-13. Jh.)*, (87-136) koji predstavlja značajan prilog historiografiji o Crkvi bosanskoj. Polazišta autora počivaju na regionalnoj osnovi i tezi o protoku vjerskih ideja između Istoka i Zapada. Sublimirajući rezultate o karakteru heterodoksnih učenja u Zapadnoj Evropi koja se ogledaju u djelatnosti *katara*, te *bogumila* na području Bizanta, autor je nastojao utvrditi položaj Crkve bosanske. Nakon solidnog uvida u izvore i literaturu o Crkvi bosanskoj, autor zaključuje da se unatoč velikih razmimoilaženjima autora o ovom pitanju, teško mogu dokazati dualistički uplivi bilo katarski ili bogumilski.

Značaj Bizantskog carstva kao posrednika u kulturnoj i trgovačkoj razmjeni između Istoka i Zapada teško se može dovoljno naglasiti. Marion Sorg u radu *Byzanz als Drehscheibe des merowingerzeitlichen Handels zwischen Ost und West - Das Beispiel Granat* (137-165) akcent svog istraživačkog postupka stavlja na prirodoslovne nauke i historiju trgovine. Uzimajući u obzir široku rasprostranjenost crvenog dragog kamena i od njega načinjenih proizvoda širom Bizantskog carstva, dolazimo do zaključka da je globalna trgovačka čvorišna tačka bio Carigrad koji je premošćivao velike razdaljine između Južne Azije i Zapadne Evrope. Stoga je na ovom prostoru moglo doći do razvoja tzv. *email-cloisonne* tehnike (posebne vrste tehnike obrade i ukrašavanja metalnih predmeta) kao i transfera minerala granata koji se još od brončanog doba koristi kao drago kamenje ili kao abraziv.

Život jedne frajburške pripadnice franjevačkog reda obrađuje Madlen Doerr u radu *Transfer einer „Heiligen“ vom 15. ins 17. Jahrhundert? Überlegungen zu zwei im 17. Jahrhundert tradierten Typen des Lebens der Magdalena Beutlerin* (169-189). Riječ je o Magdaleni Beutlerin, izuzetno dvojbenoj ličnosti koja je živjela na prijelazu iz srednjega u novi vijek. Zaboravljena u svom vremenu, nanovo je otkrivena u 17. stoljeću. Iz tekstova koji su u ovom vremenu stvarani proizlazi da je njen život bio razvучen u dvije krajnosti; prema jednim, Magdalena je uživala status svetice, a prema drugima je važila za običnu varalicu. Ovakva suprotstavljenost stavova o njenom životu poslužila je autorici da s posebnom pažnjom istraži pozadinu nastanka onih dijelova spisa u kojima se nude izrazito sukobljeni povijesni modeli. Doerr na kraju konstatira da je do ovakve *translacije* (terminu, kojem autorica daje veliki značaj) moglo doći zbog novonastalih promjena prouzročениh postepenom smjenom dva historijska perioda: srednjeg vijeka i novog vijeka.

Često naglašavana labavost granice između duhovnog i svjetovnog u srednjem vijeku tematizirao je Werner Schäfke u članku *Deutsche und nordische Zwerge: ein Kulturtransfer?* (191-211) u kojem istražuje mitološku figuru patuljka, široko rasprostranjenu na njemačkom i skandinavskom prostoru. Patuljci spadaju, odmah nakon divova, u najzastupljenije evropske mitološke fenomene. Bogatstvo i raznolikost građe na navedenim prostorima, omogućila su autoru da upoređuje osobine i karakteristike koje su pridavane patuljcima u njemačkom i skandinavskom govornom području. Analizirajući ovu pojavu Schäfke zaključuje da u navedenom slučaju nije postojao izravan utjecaj jedne sredine na

drugu i da se postanak i razvoj ove mitološke konstrukcije odvijao na različitim stranama.

Unutar vremenskog raspona od 300 godina David Heyde je u radu *Die Geburt der Poesie aus dem Geiste der Übersetzung: Frühnezeitliche Übersetzungstheorien und ihr Einfluss auf die Entwicklung des Deutschen als Literatursprache* (213-227) nastojao da ukaže na veliku ulogu tekstualnih prijevoda i njihov nezanemarivi utjecaj na razvoj njemačkog književnog jezika. Ključni pojmovi autorovog priloga vežu se za fenomene govornog i literarnog transfera kao prirodne spona u razvoju evropskih jezika. Kao ilustrativne primjere Heyde je naveo spise Niklasa von Waylea iz kasnosrednjovjekovnog perioda, Martina Lutheera, pa do baroknog pisca Martina Opitza. Članak završava rezimirajućim pregledom literarnih modela 18. stoljeća.

Tekstualni prijevodi iz talijanskog na francuski nastali u 16. stoljeću tema su rada Clare Fritz, *Prophaner les Muses. Zum Problem des adäquaten Übersetzens von Dichtung am Beispiel des Orlando Furios* (229-248). Analiza prijevoda učinjenih od strane Orlando Furiosa, koji je uzet za primjer, ukazuju na odudaranje od izvornih tekstova. Te razlike su znale ići tako daleko da se skoro u potpunosti zatirao smisao i poruka poetskog ili proznog djela. U tom slučaju su porivi autora prijevoda bili više bliski težnji da se određeno djelo prilagodi namijenjenoj ciljnoj grupi nego da se priskrbi slava na račun tuđeg truda. Unatoč tome, velika odudaranja od originalnih tekstova prouzročila su kvarenje i nazadak kulturne razmjene koje je autorica ilustrativno uporedila sa *obeščašćenjem muza*.

Usprotivivši se uobičajenoj floskuli o *latinskoj Evropi* Achim Rabus u radu *Wie lateinisch ist das europäische Mittelalter? Ein Beitrag aus der Perspektive der Slavistik* (251-264) dovodi u pitanje ekskluzivitet koji se pripisuje latinskom pismu u evropskoj povijesti. Autor naglašava na značaj koji je ćirilica, odnosno crkvenoslavenski jezik, imao na preostali dio kontinenta ukazuju na zone i vrijeme prožimanja. Andreas Bihrer u radu *Konstellationen - Funktionalisierungen - Wirkungen. Ein Plädoyer für eine kommunikationsgeschichtliche Ausweitung des Kulturtransferkonzepts* (265-278) pokušava sistematizirati dosadašnje različitosti koje su se pojavile u konceptima *Transferphänomene*. Pored istraživanja, u savremenoj historiografiji popularnog *Kulturtransferkonzept*, autor nastoji afirmirati razvoj *kommunikationsgeschichtliche* dimenzije koja se razvija na razinama mikrohistorije.

Zbornik radova *Vermitteln – Übersetzen – Begegnen: Transferphänomene im europäischen Mittelalter und in der Frühen Neuzeit. Interdisziplinäre Annäherungen* predstavlja pokušaj zbližavanja više naučnih disciplina koje su metodološki prezentirani kroz tematizirane radove. Kolegij okupljen oko ovog projekta inzistira na ovim metodološkim konceptima uvjereni kako teze društvenih nauka, sa antropološkim predznakom, sa procesima i povezanim sistemima uzročnosti ostaju važno oruđe u istraživanju historijskih društava i djelovanja. Na kraju ostaje da se vidi da li će pokušaj uvođenja ovog novog modela u historiografiju uspjeti nametnuti svoje postulate ■

Nedim Rabić